

ELITELE POLITICE ȘI „EXCEPȚIONALISMUL” POSTMODERN AL DEMOCRAȚIEI ROMÂNEȘTI

Dr. Viorella MANOLACHE*

Political Elites and the Post-modern Romanian Democracy „Exceptionalism”

Abstract. The ticket promised for a “new setting”, that of the European community, testifies for the governing of the Romanian action and thought by what Lyotard considered to be “the idea of humanity’s emancipation”. Out of this promise there spread out various Romanian political platforms, oscillating between political and economic liberalism, Marxist-“ism”, and radicalism, among others. The Romanian political class engages itself in launching discourses (electoral, parliamentary etc) after this “rhetoric of emancipation”. J.-F. Lyotard warned that it was not the absence of progress, but, on the contrary, the technical, scientific, artistic, economic and political development that made possible the “total wars”, the totalitarianism, the growing discrepancy between the richness of the West and the poverty of the East, unemployment and the “new poverty”, and the “general lack of education”. These entire inconvenient (social, political, economic etc.) insert “secret obstacles” in the way of the “silent perpetuation” of the modern project.

Keywords: elites, post-modernism, political class, democracy, Romania

1. Globalizare și postmodernism: “evaluări slabe” ale elitei politice românești

Este unanim acceptat faptul că, modernitatea românească ar parcurge un proces de extincție odată cu afișarea pronunțată a caracterului ideologic al reperelor istorice. Ipoteza potrivit căreia, ideea de *istorie* ca realizare progresivă a umanității, ca proces unitar, se recunoaște într-o serie de intervenții românești, postdecembriste, grupate în numărul 1-4, tom 2/1994-”*Postmodernism, postcomunism, postistorie*”, editat de Xenopoliana, buletinul Fundației Academice „A. D. Xenopol”, din Iași.

Convingerea istoricului Al. Zub este că, în Europa de Est, postmodernitatea „coincide cu post-totalitarismul”, cu mențiunea că o definiție limitată a termenului, mai exact a sensului, nu s-a localizat, încă, în discursul istoric și politic, actual.

Al. Zub preia reperele cu care operează postmoderniștii occidentali și apreciază că, se poate vorbi și în cazul românesc de o „criză a modelului epistemic”. Raportul dintre zonele centrale și periferie, dintre civilizație occidentală și primitivism („barbarie orientală” în termenii lui Titu Maiorescu) este, unul *recesiv*, acesta presupunând nu atât o relație concurențială, cât una

* Asistent de cercetare Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române.

structurală. Ceea ce trebuie, însă, să reținem ni se pare a fi dizolvarea ideii de istorie ca „discurs unitar”.

Ca atare, relația modernitate/postmodernitate presupune *un raport slab* în care trecerea în plan real este înțeleasă ca modificare a unei relații supralicite de discursul politic grupat sub un titlu retoric, convențional al „formelor fără fond”. În viziunea lui Adrian T. Sârbu¹ modernizarea românească, sub creditul ipotezei formelor fără fond, s-ar prezenta, în primul rând, drept o construcție, un implant al unor forme instituționale și mentalitare, fără ca această construcție identitară, social-politică să fie reclamată, nemijlocit cauzal, de logica imanentă a fondului, a proceselor sociale, politice și culturale.

Analizele unor A. T. Sârbu și Sorin Alexandrescu, aduc în prim-plan „ingredientele” de constituire ale modernității românești, întrebându-se în ce măsură tranziția noastră spre o „modernitate înedită” (codificată deja în sintagma „democrație originală”!) poate fi analizată ca o plonjare nemijlocită în postmodernitate. A. T. Sârbu propune, implicit, fie asimilarea nemijlocită a rezultatelor actuale ale modernității occidentale, considerate cu valoare direct universalizabilă, fie o raportare actuală a societății românești la „fondul țărănesc”- prin identificare reziduală sau printr-un tip radical nou de raportare la acest fond.

Așadar, prefixul *-post* din sintagma postmodernismul românesc indică, pe de o parte, atât o despărțire de modernitate, cât și o nostalgie a ei, pe considerentul că aceasta dorește de fapt, să se sustragă logicilor ei de dezvoltare, ideii de evoluție critică în direcția unei „noi fundări”.

Politic, suntem tentați să găsim o justificare a acestui efort de situare în modernitate sau, de ce nu(?) în postmodernitate.

De la campaniile electorale până la conflictul manifest dintre doi agenți politici, prin conflicte indirecte spectaculoase întreținute de *mass-media*, până la demascări reciproce și spectacole Tv. oferite publicului de către *elita puterii*, întreaga lume politică se prezintă ca un spectacol al conflictului ritualizat oferit electoratului de către *mass-media*. *Conflictul simbolic al societăților pluraliste a devenit parte a istoriei noastre politice: a separa conflictul de violența simbolică împotriva socialului, este echivalent cu a defini politica postmodernă în afara propriei sale esențe.*

Fiecare proiect politic, în consecință, nu mai poate fi gândit în termenii puri ai unei construcții plecând de la vreun “centru fondator”. Pornind de la experiența construirii limitei politice, partidice, politicul postmodern reușește să creeze forme de mediere simbolică, rămânând deschis în transcendere, fără a putea să se agațe din nou de *determinare și centrism*.

Această lacerare a politicului românesc în partide nu mai are nimic dramatic: ea traduce, de fapt, recunoașterea caracterului (re)conciliabil al situației politice, precum și încercarea de depășire definitivă a oricărei experiențe

¹ Adrian T. Sârbu, *Ispitele post-umanismului, postmodernitatea ca adevăr al modernizării românești*, in „Tribuna”, 18-24 septembrie, 1997.

repetitive ori medieri simbolice. Este vorba, așadar, de o multiplicitate politică în sensul unor sublinieri conflictuale ale unei *ex-sistări și co-implicări* în contradicții de gestionare și ocultism politic. De altfel dinamica politică viețuiește numai prin gestionarea, în forme de echilibru instabil și în continuare procese de transformare, ale unei astfel de *ruperi în fragmentarii și disoluții ale ideologiilor*. De fapt dacă e adevărat, așa cum s-a spus, că societatea ca sistem de determinări are nevoie de un anumit tip de absolutizare, e tot atât de adevărat că politicul este locul experienței practice comunicate.

Alternativa *centrului politic*, schematizat prin apartenența la o anumită masă politică, o reprezintă recurgerea la structuri descentrate și fără finalitate, din perspectiva subiectivităților nesubstanțialiste, mai fluide, în devenire. Din această perspectivă spectrul politic se (supra)încarcă cu *derivații politice*, structuri cu mai multe dimensiuni, cu mai multe centre, cu mai multe straturi ideologice relativ autonome, dotate cu nervuri cauzale nonliniare. Atât noțiunea de *elită*, cât și politicul, reușesc să scape de o ipostaziere reductivă.

Postmodernismul românesc devine, din punct de vedere politic, ambivalent, fiind dublu codificat: atât complice, cât și contestatar la adresa oricărui fenomen de închidere, invitându-ne (în)spre participarea la o dezbatere asupra naturii și a direcțiilor de deplasare ale societăților actuale, într-un context globalizant.

Un atare model ganglionar, presupune o clarificare a conceptului durkheimian de *colectivitate efervescentă*. Aceasta este o grupare întâmplătoare, adică o grupare intențională, ale cărei priorități (de ordin simbolic, politic etc.) *exaltă* funcția de creare și/ sau recreare a socio-politicului. Dacă teoria lui Durkheim așeza *grupul efervescent* la trecerea de la starea naturală la starea socială, modelele românești postdecembriste de „evaluare” a fenomenului politic vernacular, presupun decupaje ce (re)simbolizează *grupul efervescent* dinspre starea socială înspre starea naturală.

În lumea postmodernă, politicul precede socialul fiind un pol simbolic în jurul căruia se definesc și se reprezintă grupurile sociale. Politicul este, simultan, atât „autoreprezentarea societății” cât și instituția ei.

Caracteristica acestei societăți o reprezintă faptul că politica reprezintă „*acel dialog public, acea converșie gălăgioasă pe care societatea o întreține cu ea însăși pentru a produce și a-și administra propria istoricitate*”. Ea este în accepția sociologului politic francez, Baudouin, expresia fidel-performantă a unei formațiuni sociale (adesea *elitiste*), care se dovedește capabilă să „spună în mod conștient ce vrea și ce poate să fie”. Să mai notăm în treacăt și faptul că o atare sciziune constitutivă a politicului se recunoaște în „șeferiile sociale” luate în calcul de Leford atunci când analizează antropologia politică a lui Clusters. Ceea ce unește „șeferiile” lui Calsters de „lideriile” postmoderne se recunoaște în plasarea ambelor sub semnul indiviziunii sociale, a legăturii sociale, creându-se sentimentul unei reproduceri mecanice bazate pe puternica interiorizare a normelor culturale. În acord cu Baudouin considerăm că ambele sunt ordonate tacit către aceeași finalitate: „evitarea formării unei autorități separate”, atribuirea

de „prerogative fictive unui șef care a fost, în mod paradoxal, mandatat să dejoace apariția unei puteri coercitive”. După cum observa și Leford o asemenea presuposiție ia în calcul faptul că societatea nu mai coincide cu ea însăși, confruntându-se cu o diviziune ale cărei efecte se străduiește să le anuleze, fiind deja „condamnată” la acea „muncă de reflexie asupra ei înseși”, ca marcă a politicului. Definindu-se și desfășurându-se în funcție de o anumită instanță simbolică, postmodernitatea nu se mai găsește propriu-zis, nici în interiorul spațiului cărui îi conferă identitate, nici în exterior, ci „își creează, simultan, un înlăuntrul și un în afară”.

Blondel² definea trei seturi de întrebări pentru o cercetare empirică a fenomenului *liderilor*. Cu mențiunea că într-o aparentă inventariere a *elitelor politice românești postdecembriste* back-ground-ul și personalitatea influențează rolul și comportamentul lor asupra procesului politic. Blondel viza, în analiză, distincția dintre *omul de stat obișnuit* vs. *eroii politici* și se referea la dihotomia *lideri transformatori* vs. *lideri tranzacționali*, propusă și de analizele unui Mc Gregor sau Burns. Mutațiile sociale impun noi reguli în raportul de dominare. Sensul *elitelor* se schimbă schimbând și sensul democrației reprezentative. De aceste mutații de factură socială profită *elitele emergente* pentru a câștiga mai mult din spațiul libertății și al puterii.

Cu mențiunea că politicul precede socialul. Politicul e, înainte de toate, întruchipare a coexistenței sociale. El se transformă în instituții, norme, reguli care au capacitatea de a administra „pluralitatea socială” și de a asigura coeziunea relativă a grupurilor. Dar politicul mai reprezintă și „punerea în scenă” a coexistenței sociale. O atare operație are rolul de a induce un „sistem de reprezentării apropiate de sensul teatral al termenului, prin care se face văzută pe aceeași scenă cu resortisanții săi”.

2. „Excepționalismul” postmodern al democrației românești

Subsumată “prezumției de suficiență”, democrația din România devine „complice cu sine” prin simpla condiție a votului egal³, a întregului set de condiții formale pentru determinațiile necesare democrației. Diagnosticată drept o *democrație minimală*⁴ angajată pe traseul consolidării ei, având atributele unei *democrații originale*⁵, de *confruntare*⁶, democrația românească se fundamentează pe un

² Blondel, *Political Leadership, Towards a General Analysis*, London, Sage, 1987.

³ România se afla la al cincilea rând de alegeri libere și pluraliste de după căderea comunismului: 1990, 1992, 1996, 2000. Respectarea ciclurilor electorale ar putea fi interpretată drept un semn de stabilitate și predictibilitate politică. Predictibilității ciclului electoral i s-ar putea adăuga testul alternanței la guvernare, trecut în 1996 și 2000, precum și existența unei economii de piață funcționale, certificată de Uniunea Europeană.

⁴ Vladimir Pasti, Mihaela Miroiu, Cornel Codiță, *România- starea de fapt, Volumul I. Societatea*, Editura Nemira, București, 1997.

⁵ Paul Wolfowitz, *The New Yorker*, 4 noiembrie 2004.

cadru instituțional oscilant care asigură, la nivel teoretic și cu foarte multe clauze speciale, funcționarea unui sistem democratic aparent stabil.

Angajate într-un astfel de *proiect elită*, *elitele politice românești* vor opta pentru finalizarea unei democrații marcată de disputarea întâietății în acumularea capitalului politic prin activarea și (re)activarea atributelor lor „tari” (politice, economice, sociale, culturale etc.).

Supusă unei presiuni constante, democrația românească va deveni teritoriul comun al luptei elitei pentru capital politic.

Diagosticate drept „duelul celor două roze”⁷, resorturile unei astfel de dispute se pot identifica în miza de control asupra puterii politice suprapusă controlului partidului. Confruntarea *vechea elită* (Ion Iliescu) - *noua elită reziduală* (Adrian Năstase) se organiza de pe poziții inegale și aparent ireconciliabile⁸: Ion Iliescu era fondatorul și părintele spiritual al PSD, Adrian Năstase, președintele în exercițiu. Dincolo de miza înstăpânirii capitalului politic, o atare dispută, oferea posibilitatea scinderii PSD între adepții lui Ion Iliescu- *elitele din vechea gardă*, și *elitele tinere, reformatoare* din jurul lui Adrian Năstase. Potrivit lui Alexandru Radu⁹, o atare dispută devine o regulă a politicii românești, consecință a faptului că mai toate conflictele politice interpersonale s-au soldat cu ruperea unității partidului în care s-au dezvoltat, contribuind la reșezarea raporturilor politice dintre/ între *elite* în cofrajele democrației. *Cu mențiunea că, asemeni migrațiilor politice, atari conflicte nu sunt decât marca formelor de reglare spontană a mecanismului politic.*

Eșecul (re)activării *vechii elite tradiționale* se înscrie într-un sindrom al tranziției, marcat de instabilitate și eșec. *Elita* PNȚCD, după dramaticul eșec electoral datorat în mare măsură deciziei eronate de a reanima muribunda CDR¹⁰ cu ajutorul unor partide minore, a avut nevoie de nouă luni pentru a realiza faptul că partidul a fost redus la statutul de *partid rezidual* al scenei politice. O atare stare de fapt a fost urmarea unei măcinări din interiorul partidului, în urma căreia au rezultat două partide: un prim PNȚCD revenit la vechiul proiect al anilor 1990, și un al doilea, încercând sub o nouă titulatură să resusciteze creștin-democrația în viața politică românească. *Vechea elită țărănistă* (Ioan Avram Mureșan, Remus Opriș, Constantin Dudu Ionescu sau Nicolae Noica) a părăsit

⁶ Jacques Coenen-Huther, *Sociologia elitelor*, Polirom, Iași, 2007.

⁷ Alexandru Radu, *Partidele politice românești, după 1999*, Editura Paideia, București, 2003.

⁸ Potrivit lui Radu Ciuceanu, un atare moment politic nu putea avea decât un final câștigător pentru primul, acesta având în partid o poziție avantajoasă. De o mare importanță istorico-politică, o reprezintă pentru Radu Ciuceanu, momentul în care președintele Ion Iliescu are de ales între Adrian Năstase și Teodor Meleșcanu. Atunci, consideră R.Ciuceanu, experiența sa, dar mai ales judecățile afective l-au orientat pe Ion Iliescu către primul, evenimentele care au urmat confirmându-i alegerile.

⁹ Alexandru Radu, *Partidele politice românești după 1999*, Editura Paideia, București, 2003 , p.40-41.

¹⁰ Potrivit mărturisirii lui Radu Ciuceanu, retragerea din Convenție a PNL-ului s-a datorat faptului că acesta din urma nu a acceptat prezența UDMR-ului în alegeri și la guvernare.

partidul, acesta „câștigând” aparența unui club închis. La începutul anului 2003, victoria lui Victor Ciorbea nu făcea altceva decât să readucă în prim-plan un PNȚCD mai închistat, izolat pe scena politică internă și în pericol să își piardă finanțarea externă.

Confruntat cu organizarea Alianței Populare ca partid¹¹, Victor Ciorbea se declara suspicios cu privire la o atare *elită secundară*, deși a fost de acord în a-i „ierta” și reprimi în partid: „Ce este Acțiunea Populară, alcătuită din oameni exmatriculați sau frustrați și plecați din PNȚCD?”¹²

Propunând o imagine întregită a disensiunilor din zona dreptei politice românești, Alexandru Radu¹³ reamintea negocierile privind fuziunea dintre țărăniști și popularii lui Vasile Lupu, Partidul Popular Creștin, părăsit și de secretarul său general, Călin Cătălin Chiriță în favoarea PNȚCD, preferând o uniune cu AP. În același context politic, ufediștii continuau să fie divizați între fuziunea cu PNL și cea cu Acțiunea Populară. Totodată, alte câteva minuscule formațiuni politice (Uniunea pentru Reconstrucția României sau Mișcarea Populară) cu legături în cercul foștilor țărăniști, încercau să se impună drept *elită politică secundară*.

Interviul acordat Roxanei Badralexi de către Varujan Vosganian (în „România Liberă”, 4 septembrie 1995, cu titlul „A venit momentul Revoluției de catifea”) anunța formarea unui nucleu de alternativă: „Actualele partide de opoziție trebuie susținute. Dar ele însele nu mai au resurse interne pentru a-și spori audiența. Există, însă, aceste resurse în afara actualelor partide. De aceea cred că trebuie să apară un nou nucleu, nu i-aș spune pur și simplu de opoziție, ci de alternativă. Este, în fond, o mișcare civică ce se dezvoltă în prezent și în clipa în care vom ajunge în stadiul în care vor exista suficiente resurse pentru a declanșa o schimbare, această mișcare va produce un partid politic”.

Politic, o atare încercare a avut ca și consecință politică încercarea de reconversie a *elitei intelectuale*, la limită *politică*. Radu Vasile, Secretar general al PNȚCD, declara că „dacă USD sau PNL pot avea pretenții îndreptățite de reprezentare în Guvern nu ne dăm seama de unde izvorăsc pretențiile PAR-iștilor, chiar la un rang de ministru. După cât reprezintă în realitate, mai mult de un director de prefectură nu au ce obține”. Într-un interviu acordat cotidianului „Jurnalul National” (6 august 1997) Varujan Vosganian declara că „PNȚCD și PNL tratează CDR ca pe o alianță electorală și nu una politică”. În cadrul negocierilor privind posturile de secretar de stat, Alternativa României obține un

¹¹ Emil Constantinescu a fost, cu această ocazie, confirmat ca președinte al AP, participanții la congres votându-i și pe adjuncții președintelui: Octavian Bot, Georghe Șerban, Decebal Traian Remeș, Vlad Roșca, Zoe Tere, Dănuț Cornea și Max Bădiu. (Re)activarea unor atari *elite politice secundare*, a avut în vedere un arsenal de politicieni trecuți prin două-trei partide de dreapta, membre ale fostei CDR.

¹² Vezi *Curentul*, 17 iulie 2003.

¹³ Alexandru Radu, *Partidele politice românești după 1999*, Editura Paideia, București, 2003.

post de secretar de stat la Ministerul de Interne. Nominalizat pentru acest post a fost colonelul Gheorghe Lupu, comandantul Brigazii de asigurare a ordinii și liniștii publice. Ulterior, Ministrul de Interne a refuzat numirea sa, evitându-se astfel încastrarea *elitei militare* în ecuația politică românească.

Așadar, ceea ce fusese proiectat drept un pol al formațiunilor creștin-democrate, menit a relansa competiția politică dintre stânga pesedistă și dreapta unită, se transformase în scurt timp într-o dispută dintre *vechile elite țărăniști* și cele noi, din Acțiunea Populară.

Vechea *elită liberală* a fost și ea supusă aceleiași presiuni. Dintre cele mai importante proiecte liberale, amintim fuziunea cu ApR, în fapt, o reluare a negocierilor PNL-ApR din 2000. Situate în opoziție, *vechile elite liberale* acuzau politica partidului de diluare a mesajului liberal și de alunecare spre stânga, prin înghițirea unui partid desprins în 1997 din PDSR. Un atare argument ideologic, deși în mare măsură invalid, servea drept platformă adversarilor lui Valeriu Stoica, reușind însă să „îmbogățească” partidul cu un număr important de *subelite* (aleși locali). O astfel de dispută a *elitelor* e confirmată și statistic: din cei cinci vicepreședinți ai PNL, numai trei erau membri cu vechime în partide (din rândul *vechilor elite*)- Paul Păcurariu, Mona Muscă și Călin Popescu Tăriceanu, ceilalți doi, având poziții mult mai puternice. Teodor Meleșcanu a devenit al doilea om în partid, iar Gheorghe Flutur, fost apropiat PD și membru al efemerei Inițiative Social-Liberale, reprezenta mâna dreaptă a lui Stolojan în problemele organizării de partid. Între cei nouă membri ai Biroului Executiv se vor interpune *elitele reziduale* (de proveniență ApR), Mircea Coșea și George Scutaru, confirmând o conducere ne-liberală a PNL. O dată cu alegerea lui Theodor Stolojan, *elitele liberale* s-au pronunțat în favoarea unui nou statut PNL, diferit tocmai prin reducerea *elitei birocratice* și întărirea puterii președintelui. Însă, PNL-ul a devenit un partid mai puțin legat de tradiția sa, mai pragmatic, cu o bază socială diferită, construit pe o nouă filosofie organizațională și având drept președinte, un politician atipic¹⁴.

În data de 17 iulie 2006, Theodor Stolojan, Valeriu Stoica și Mona Muscă organizaseră o conferință de presă comună făcând apel public la unitatea și relansarea PNL, considerând că Partidul Național Liberal se află într-o situație gravă, indicată și de scăderea sa în sondajele de opinie. În urma acestui apel, conducerea PNL aducea acuzații celor trei, stabilind că observațiile lor nu sunt pertinente, având ca unică finalitate dezbinarea partidului.

Atari luări de poziție vor culmina cu excluderile din PNL ale celor care optau pentru reforma și relansarea PNL – Mona Muscă, Raluca Țurcan, Cristian Boureanu, Theodor Stolojan, Valeriu Stoica, Radu F. Alexandru, măsuri ce declanșau transformarea platformei liberale în partid politic sub denumirea de Partidul Liberal Democrat.

¹⁴ Alexandru Radu, *Partidele politice românești după 1999*, Editura Paideia, București, 2003, p.122-123.

Remanierea Guvernului Ciorbea (decembrie 1997) a constituit o dezamăgire pentru Partidul Democrat, care aștepta o remaniere de fond, asumarea eșecurilor din 1997 și un program clar de acțiune pentru 1998. La 28 ianuarie 1998, Președintele României anunța demisia miniștrilor PD. În fața atitudinii categorice a conducerii CDR în a-l menține pe Victor Ciorbea în fruntea Guvernului, Biroul Permanent Național al PD primește la 27 martie 1998 mandatul CNC (pe atunci - CCN) de a acționa pentru o nouă coaliție de guvernare. La 29 martie 1998, PD inițiază o moțiune de cenzură care, mai înainte de a fi depusă, determina demisia lui Victor Ciorbea din funcția de prim-ministru.

Alegerile locale și generale din anul 2000 găsesc Partidul Democrat în cea mai mare pierdere de imagine. Uzura datorată guvernării era cu atât mai adâncă cu cât toți membrii Consiliului Politic au ocupat posturi de miniștri. Nu trebuie neglijat nici efectul demoralizator al înlăturării din fruntea partidului a unui număr semnificativ de vicepreședinți (Adrian Severin, Victor Babiuc, Stelian Dușu). Dacă partidul a reușit un 7% în alegerile parlamentare, Petre Roman abia aduna 3% din voturile exprimate pentru Președinție. Partidul Democrat trecea în opoziție. Petre Roman inițiază demersurile pentru Alternativa 2004, alianță electorală PD - PNL - ApR. Inițiativa lui Traian Băsescu de a candida pentru președinția PD a fost singura modalitate de a relansa partidul. Victoria în alegerile pentru Primăria Capitalei îl legitimează pe Traian Băsescu drept cel mai popular personaj al Partidului Democrat. La alegerile din noiembrie-decembrie 2004, liderul Partidului Democrat, Traian Băsescu a fost ales Președinte al României, în turul al doilea de scrutin, învingându-l pe președintele PSD, Adrian Năstase. Emil Boc, președintele executiv al PD a devenit președinte interimar al partidului iar președinte executiv, Adriean Videanu.

Marcate de schimbări majore organizaționale, *elitele* PD-ului au fost supuse constant unor noi organizări. Cu mențiunea că *vechea elită* s-a menținut, chiar dacă episodic, prin păstrarea în funcție a lui Vasile Blaga și Sorin Frunzăverde. Adjuncții lui Traian Băsescu su fost desemnați de Consiliul Național PD. *Noua elită politică* a PD-ului îi avea ca vicepreședinți pe Liviu Negoită, Vasile Blaga, Vasile Nistor, Adriean Videanu, Sorin Frunzăverde, Ioan Olteanu, Emil Boc, Ștefan Popescu Bejat, Ioan Onisei, Viorel Pană, Dan Vasiliu și Paula Ivănescu. Aceeași schimbare în cadrul *elitei de partid* se poate repera și la nivelul filialelor județene, chiar dacă aici s-au putut „refugia” unii dintre *vechile elite*, precum Radu Berceanu devenit președintele organizației județene Dolj.

Așadar, înlocuirea lui Petre Roman cu Traian Băsescu a presupus pe lângă modificarea imaginii partidului și relansarea sa prin insertul unor *noi elite politice active*. Tehnic, soluția găsită de Traian Băsescu pentru a-i reactiva pe membrii fostei echipe a lui Petre Roman a fost modificarea statutului partidului, prin reșezarea „baronilor politici” în structurile de putere (Petre Roman, Radu Berceanu, Bogdan Niclesu Duvăz și Alexandru Sassu). „Am fost numit fără

voia mea baron, acum nu doresc să fiu senator de drept”¹⁵, concluziona Radu Berceanu cu privire la schimbările și reactivările *elitei* PD-ului.

Să mai menționăm un caz atipic românesc în încercarea *elitei* de a consolida democrația românească: tentativa Alianței Naționale de a reactiva un segment naționalist, prin *elite rezidual-episodice*.

Născută din oficializarea fuziunii PUNR-PNR, Alianța Națională a fost condusă de tandemul Valeriu Tabără- Virgil Măgureanu. Surpriza congresului partidului a constituit-o nominalizarea drept candidat prezidențial a lui Marian Munteanu cunoscut din perioada fenomenului Piața Universității, ulterior lider al Mișcării pentru România, formațiune cu ușoare ecouri naționalist-legionare. Stârnind nemulțumirile *vechii elite* PUNR (Teodor Ardelean a părăsit alianța), mariajul AN-Marian Munteanu s-a desfăcut. PNR, după eșecul alianței cu PD, a reintrat în anonimat.

În concluzie, *elitele politice românești* angajate în consolidarea democrației au suprapus imperativele de partid, cerințele generale și personale (politice, economice, culturale, sociale etc.) unei ambiguități a puterii, diagnosticată *printr-o dependență reciprocă* și dezechilibrată a actorilor politici implicați în înstăpânirea ei.

Cu mențiunea că deținătorii *puterii politice substanțialiste* sunt membrii unei *elite instituite pe criterii formale*, iar *beneficiarii unei puteri relaționale* reprezintă *subelita*, sau *elita tânără* aflată în ascensiune. *Elita politică românească* devine o *elită a funcției și/sau a poziției ocupate*, dezbinată prin dezacordul în privința regulilor jocului și a valorilor instituțiilor. Marcată de *transferuri de prestigiu* și de *influență polimorfă* și *difuză*, democrația românească va deveni spațiul de întâlnire și dispută al *vechilor elitei* și al *subelitei* ca loc comun al mizelor împărțite. Mecanismele recrutării, canalele de acces, procedeele și criteriile de selecție ale *elitei tinere* devin marcă a ritmului lent de înnoire, asociat, în general, perioadelor unei aparente *pax democratica*.

Efectele acestor mutații politice devin liniile tari ale democrației românești, amprentată de jocul dinamic al *elitei* în a se re poziționa vis-a-vis de capitalul politic. Așadar, anul 2000 lansa o serie de invarianți politici¹⁶ și relansa cursul democrației românești așezând-o în cofraje politice ce vizau: revenirea la Cotroceni a lui Iliescu și restaurarea unui guvern minoritar, dublată de scăderea adversității politice. În acest context, concentrarea forțelor social-democrate și, respectiv, liberale a fost compensată de o divizare a creștin-democrației, iar dezechilibrul sistemului de partide a făcut imposibilă definirea unui centru politic.

3. Tinerele elite politice românești în context european

¹⁵ *Adevărul*, 31 august 2002.

¹⁶ Cristian Preda (coord.), *România politică în 2001*, Editura Nemira, București, 2002.

Procesul de reformă al României reperat în perioada de după 1990 a fost influențat într-o mare măsură de scenariul tehnic al negocierilor de aderare la Uniunea Europeană și de exigențele adoptării acquis-ului comunitar. Spre deosebire de momentul pașoptist, când imboldul pentru schimbare s-a conturat în interiorul granițelor țării, actualul proces de modernizare a României este rezultatul unui impuls venit din exterior. Filozofia exportării modelului european în procesul de consolidare al valorilor democrației printr-o întărire a capacității instituționale și o reformă a sistemului politic intern, este strâns legată de politica Uniunii Europene de acțiune subtilă, în varianta unor *soft power*.

Post-aderare, România parcurge o altă etapă marcată de eforturile depuse pentru consolidarea modernizării, pentru schimbarea mentalităților, dat fiind faptul că integrarea rămâne, în primul rând, o chestiune de politică internă.

Cu mențiunea că o abordare coerentă și pragmatică a problemei costurilor și beneficiilor integrării la nivel de politică internă poate influența și percepția românilor legată de avantajele și dezavantajele aderării, creându-se astfel premisele pentru o raportare mai puțin simplistă la problematica integrării și moderându-se anumite așteptări exagerate, alimentate de mitul „Uniunii Europene ca panaceu”. Discrepanța *elită politică* vs. „*masele de oameni ai muncii*” este încă suficient de mare pentru ca un dialog fertil și o diseminare biunivocă a „interesului național” să fie corect percepute.

În acord cu Bedros Horasangian¹⁷, un rol extrem de important va trebui asumat de *elitele românești*, acela de a transfera (prin intermediul unei clase mijlocii aflată în vizibilă creștere) restului poporului, o parte din forța și prestigiul *elitei / elitelor*, fie ele românești sau internaționale. Potrivit lui Horasangian, „regretăm tonul vag disprețuitor prin care Dl. Iliescu a pomenit cuvintele „elitism” și „elitiști” când s-a lansat într-o diatribă la adresă lui Vladimir Tismăneanu. Dacă grecii și turcii au fost ani buni „gastarbeiteri” prin Germania și Italia, după două generații de muncitori manuali și-au creat propriile elite intelectuale. Indiferența elitelor, mai puțin vizibilă, în mersul unei societăți, este la fel de periculoasă ca și revolta maselor”.

Înarmați cu biografii onorabile, neșantajabili cu dosarele fostei Securități, nefiind complici (sau autori) ai “tunurilor” infracționale din anii ’90, *tinerile elite politice* se revendică de la un nou tip de înstăpânire a puterii politice: prin formare europeană. Acuzați că ar prelua și dezvolta viciile *vechii elite*, neamenințând privilegiile “baronilor” interlopi, *tinerile elite* sunt supuse unei presiuni de cotraselecție a partidelor.

Așa cum nota Pareto, aristocrațiile nu durează. Introducerea *noilor veniți* (a *elitei tinere*) în politică, îi plasează pe aceștia într-un proces convulsiv fie de consens, fie de luptă cu *vechea elită*. Elocventă în acest sens este poziția lui Victor Ponta, situată la limită consens-luptă, prin care președintele TSD declara că nu va candida pentru Parlament din solidaritate cu tinerii din PSD care au refuzat să

¹⁷ Bedros Horasangian, *Elite și Elitism*, in *Ziua*, 10 ianuarie 2007.

participe la alegerile preliminare pentru stabilirea listelor parlamentare deoarece nu aveau nici o șansă de reușită în condițiile jocurilor de culise din cadrul partidului. Victor Ponta a revenit rapid asupra poziției sale inițiale, conformându-se *vechii elite* PSD, însă îndepărtându-se și mai mult de colegii săi de generație, care au rămas, cei mai mulți, în afara listelor.

Alianța D.A. PNL-PD a dovedit că se bazează pe aportul tinerilor în viața politică. Comparativ cu cei trei sferturi dintre candidații aflați pe locuri eligibile care n-au mai fost niciodată parlamentari, aproape 30% sunt sub 40 de ani: Mirel Taloș, Cristian Boureanu, Cristian Bușoi, George Scutaru, Adrian Cioroianu, Ionuț Popescu. Potrivit lui Bănicioiu, tinerii din PDL vor să-și aleagă în mod democratic liderul și nu este normal ca liderul PDL, Emil Boc, sau viceprimarul general al Capitalei, Răzvan Murgeanu, să treacă la amenințări împotriva celor care ar urma să candideze împotriva Elenei Băsescu sau a Monicăi Iacob Ridzi. Căci, „asta este o modalitate feudală de a băga pumnul în gura tinerei generații. Boc trebuie să înțeleagă că nu e bine să se implice în alegerile din organizația de tineret”.

Preluând teoriile mai vechi despre *elite*, Jacques Coenen-Huther¹⁸, considera că aceste moduri de recrutare ale *noii elite* nu sunt numai niște mecanisme de triere a lor, ci și o structură de oportunități și de factori incitanți. Un atare proces comportă și un element de socializare anticipată: *tinerele elite* în ascensiune către posturile cele mai înalte tind să anticipeze preocupările și exigențele lor legate de nivelul superior.

Selectând din programul politic al Partidului Inițiativei Naționale, angajat pe astfel de coordonate, menționăm că PIN își propune să promoveze o *nouă generație* de politicieni și manageri, pe care intenționează să îi opună vechii clase politice epuizată moral și istoric. Mediile din care va fi recrutată *noua elită politică* sunt: *noua generație a oamenilor de drept* educați la școala dreptului pozitiv și a economiștilor care cunosc regulile valabile ale economiei de piață; *noua generație de administratori*, care promovează o concepție nouă despre instituții, ca mecanisme legate de comunități și care respectă drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor; *noua generație de manageri* care s-a remarcat prin succese în competiția de pe piața liberă. Un rol fundamental îl vor avea intelectualii, lideri tradiționali ai comunităților rurale și urbane, care au menirea să se implice în reconstrucția țării. PIN va promova acele personalități cu mentalitate diferită de cea a statului totalitar, indiferent de mediile din care provin.

Suprapunând motivațiile personale și private unor cauze publice raționalizate în termenii unui interese general, Cozmin Gușă propunea o nouă opțiune pentru *tânăra elită*: “(...) lansez manifestul decreștelor, adică prezint public că pe listă la europarlamentare a PIN nu o să candideze decât membri cu vârsta între 30 și 40 de ani! Când eram secretar general al PSD, Năstase se

¹⁸ Jacques Coenen-Huther, *Sociologia elitelor*, Editura Polirom, Iași, 2007, p.181-187.

prefăcea că sprijină un asemenea proiect, el preferând de fapt doar „castrații „. La PD, proiectul a eșuat în momentul în care Băsescu a hotărât cooptarea în Guvern a „vechii gărzi”, adică Videanu, Blaga, Berceanu, Barbu”

Încadrate în tipologia *elitelor conflictualiste*, *tinerele elite* consideră că nu este posibil să fie favorizate anumite interese fără sacrificarea altora. Publicația *Cotidianul*¹⁹, așeza o astfel de *elită conflictualistă* sub semnul simbolic al „celor șapte refuzați” (au premise bune pentru a face parte din generația politică așteptată. Au avut însă un plus fatal și decisiv: erau cu doi-trei ani peste 35, și de aceea nu au intrat în lista celor 22”).

Deplasările individuale ale *elitei* de la un sector la altul sunt rezultatul unei omogenități a formației și al unui consens asupra valorilor.

Oferim spre exemplu implicarea activă a *elitei românești* în structura europeană, Partidul Democrat va trimite 13 persoane în Parlamentul European, PSD - 10, PNL - 6, PLD - 3 și UDMR - 2. Un loc a fost câștigat de candidatul independent Laszlo Tokes. Cei 35 de europarlamentari români vor lucra la instituțiile europene de la Bruxelles și Strasbourg până în 2009, când vor avea loc alegeri europene în toate țările membre ale Uniunii. Potrivit datelor anunțate de Biroul Electoral Central, cei mai mulți politicieni români care vor reprezenta România la Bruxelles vor fi din partea PD. Cel mai tânăr europarlamentar aflat pe lista eligibilă este Csibi Magor-Imre (PNL), în vârstă de 27 de ani.

Principiile europene propun o distincție generațională importantă între *vechea elită* (cea a puterii pe bază ideologică) și cea *nouă*, combinând trăsăturile unei *elite a puterii*, ale unei *elite de poziție* și ale unei *elite de funcție*.

Triată în funcție de *pragmatism*, *tehnocrație* și *grad de transformare*, *noua elită* este supusă analizei în funcție de anumite variabile discriminante (vezi studiul *Coalitiei pentru un Parlament Curat - Alegeri Europene*). Potrivit lui Pareto²⁰, mișcările de ascensiune socială care deschid *elita nou-veniților* trebuie puse în raport cu repartizarea *reziduurilor*, căci în cazul *vechii elite*, proporțiile de reziduri care au ajutat-o să „pună mâna pe putere și să o păstreze” se modifică. Această formă de circulație a *elitelor* se supune legii cererii și ofertei: împrejurările politice impun o creștere sau o reducere a efectivului *elitelor*.

Încercând o monitorizare atentă a *elitei politice românești*, *Coalitia pentru un Parlament Curat* a vizat un număr total de 100 de persoane, reprezentând candidații cu șanse de a fi aleși, conform sondajelor de opinie. Nu au fost monitorizați candidații de pe poziții inferioare, sau ale partidelor care nu au șanse să atingă pragul electoral, absența lor de pe această listă nereprezentând un certificat de integritate.

Așadar, *substituirea de elemente elitiste noi celor vechi confirmă diminuarea tendinței aristocratice, confirmând, în spațiul uneia sau a două generații, o tendință democratică ce combină reproducerea cu circulația elitelor!*

¹⁹ *Cotidianul*, 18 Octombrie 2005.

²⁰ Vezi Jacques Coenen-Huther, *Sociologia elitelor*, Editura Polirom, Iași, 2007, p.186-187.